

**ArcheoPro Archeologisch rapport
Nr 18090**

**Heikantstraat 2, Someren
Gemeente Someren
Inventariserend Veldonderzoek (IVO-0);
Bureauonderzoek, oppervlaktekartering en
verkennend booronderzoek**

Richard Exaltus
Joep Orbons

October 2018

ArcheoPro

ArcheoPro Archeologisch rapport Nr 18090

Heikantstraat 2, Someren Gemeente Someren Inventariserend Veldonderzoek (IVO-0); Bureauonderzoek, oppervlaktekartering en verkennend booronderzoek

Colofon	
Opdrachtgever	Somerdaal B.V., Heikantstraat 2, 5712 GS Someren
Projectcode	18-149
Bestandsnaam	ArcheoPro Rapport Heikantstraat 2, Someren 2018 10 18
Versie	18-10-2018
Status	Definitief
Archis melding (OM nummer)	4620218100
Bevoegd gezag	Gemeente Someren
Opslagplaats documentatie	Provincie Noord-Brabant
ISSN	1569-7363
Auteur	Richard Exaltus, Joep Orbons
Projectleider	Richard Exaltus
Projectmedewerkers	Richard Exaltus, Joep Orbons
Onderaannemers	Niet van toepassing
Autorisatie	Drs R.P. Exaltus; senior-archeoloog
	
Uitgegeven door ArcheoPro © Copyright 2018 ArcheoPro, Eijsden	
ArcheoPro Sint Jozefstraat 45 NL 6245 LL Eijsden Nederland Tel : 0(0 31) 43 3672586 www.archeopro.nl Kamer van Koophandel Limburg: 14117581 e-mail: info@archeopro.nl	

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	3
Samenvatting.....	4
1. Inleiding.....	5
1.1 Algemeen.....	5
1.2 Locatiegegevens (LS02).....	5
1.3 Aard van de ingreep (LS01).....	5
1.4 Onderzoek (LS01).....	6
2 Bureauonderzoek.....	12
2.1 Methode en bronnen.....	12
2.2 Geo(morfo)logie, aardkunde en bodem (LS04).....	14
2.3 Archeologie (LS01/LS04).....	19
2.4 Historie (LS03).....	22
2.5 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel (LS05).....	28
2.6 Onderzoeksstrategie (LS05).....	29
3 Veldonderzoek.....	30
3.1 Verrichte werkzaamheden (VS03).....	30
3.2 Resultaten oppervlaktekartering (VS03).....	30
3.3 Resultaten booronderzoek (VS03).....	30
4 Conclusies en aanbevelingen (VS07).....	33
Verklarende woordenlijst.....	34
Archeologische tijdschaal.....	34
Bronnen.....	35
Digitale bronnen.....	36
Literatuur.....	36
Bijlage 1: Boorbeschrijving.....	37
Betekenis van de afkortingen:.....	40

Samenvatting

Op 24 juli is door ArcheoPro een Inventariserend Veldonderzoek Overig (IVO-O) uitgevoerd op een terrein aan de Heikantstraat 2 te Someren. De aanleiding tot het onderzoek vormt de voorgenomen plaatsing van 23 chalets binnen het plangebied. Hiervoor is op het centrale deel van het plangebied de aanleg van een weg vereist met daarlangs een kabelsleuf. Deze weg zal aansluiten op een andere weg binnen eigen grond. De hierlangs liggende kabels en leidingen (waaronder riolering) komen in een recent voor de aanleg van een glasvezel gegraven sleuf te liggen. Voor de weg wordt veertig centimeter afgegraven waarna gebroken puin en asfalt wordt aangebracht. De kabelsleuf wordt maximaal 1,2 meter diep en één meter breed.

Volgens het gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel geldt voor het plangebied in verband met de ligging buiten een echte gradiëntzone, hooguit een middelhoge verwachting en voor resten uit het paleolithicum tot en met het mesolithicum. Resten uit het neolithicum tot en met de vroege-middeleeuwen zullen eerder hebben gelegen op aaneengesloten hogere zandgronden dan op de geïsoleerde dekzandrug waarop het plangebied ligt. Ook hiervoor geldt derhalve eerder een middelhoge- dan een hoge verwachting.

De ligging op een akker buiten de historische bebouwing van Vaarsel, geeft het plangebied een lage verwachting voor resten van bewoning uit de late middeleeuwen en de nieuwe tijd.

Om het gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel te toetsen zijn binnen het plangebied zeventien boringen gezet met behulp van een zandguts en een megaboer.

Uit de resultaten van het booronderzoek blijkt dat de westelijke helft van het plangebied in het verleden deel heeft uitgemaakt van het veengebied. Hier is een dikke ontginningsbodem aanwezig waarin de top van de oorspronkelijke zandbodem is vermengd met restanten van het veen. Ten oosten hiervan heeft een zandkop gelegen die waarschijnlijk hoger is geweest dan tegenwoordig het geval is. Dit blijkt onder andere uit de aanwezigheid van een met een dik zandpakket afgedekte veenlaag op het noordoostelijke deel van het plangebied. Resten van podzolvorming zijn slechts aangetroffen op één boorpunt op het centrale deel van het plangebied. De bodemopbouw op de hier omheen gelegen boorpunten wordt gekenmerkt door gley-verschijnselen die het gevolg zijn van de laterale doorstroming van grondwater. Al met al lijkt het plangebied in het verre verleden een tamelijk nat gebied te hebben gevormd dat nauwelijks geschikt is geweest voor bewoning. Dit wordt bevestigd door het ontbreken van archeologische indicatoren in het met de megaboer opgeboorde zand en op de gekarteerde zones langs de noord- en de zuidrand van het plangebied. De resultaten van het onderzoek geven derhalve geen aanleiding om archeologisch vervolgonderzoek te adviseren. Evenmin zijn tijdens het onderzoek archeologische resten aangetroffen waarmee tijdens de verdere planvorming of bij de uitvoering van de geplande werkzaamheden rekening zou moeten worden gehouden.

1. Inleiding

1.1 Algemeen

Opdrachtgever	Somerdaal B.V., Heikantstraat 2, 5712 GS Someren
Contactpersoon opdrachtgever	Hans van Seggelen
Datum uitvoeringveldwerk	24 juli 2018
Archis onderzoeksmelding	4620218100
Bevoegd gezag:	Gemeente Someren
Bewaarplaats vondsten:	Provincie Noord-Brabant
Bewaarplaats documentatie	Provincie Noord-Brabant

1.2 Locatiegegevens

(LS02)

Provincie	Noord-Brabant
Gemeente	Someren
Plaats	Someren
Toponiem	Heikantstraat 2
Globale ligging	Anderhalve kilometer ten westen van Someren
Hoekcoördinaten plangebied	174881 / 377286 174881 / 377425 175101 / 377425 175101 / 377286
Oppervlakte plangebied	0,99 Hectare
Eigendom	Somerdaal B.V.
Grondgebruik	Grasland met boomperken
Hoogteligging	Ca. 25 meter +NAP
Bepaling locaties	GPS Garmin, meetlinten

1.3 Aard van de ingreep

(LS01)

Aard ingreep	De bouw van 23 chalets.
Wijze fundering	Niet van toepassing
Onderkeldering	Niet van toepassing
Diepte bodemverstoring	Leidingsleuf midden over perceel
Verwachte wijziging grondwaterstand	Niet van toepassing
Toekomstige ligging verharding	Midden over perceel

1.4 Onderzoek

(LS01)

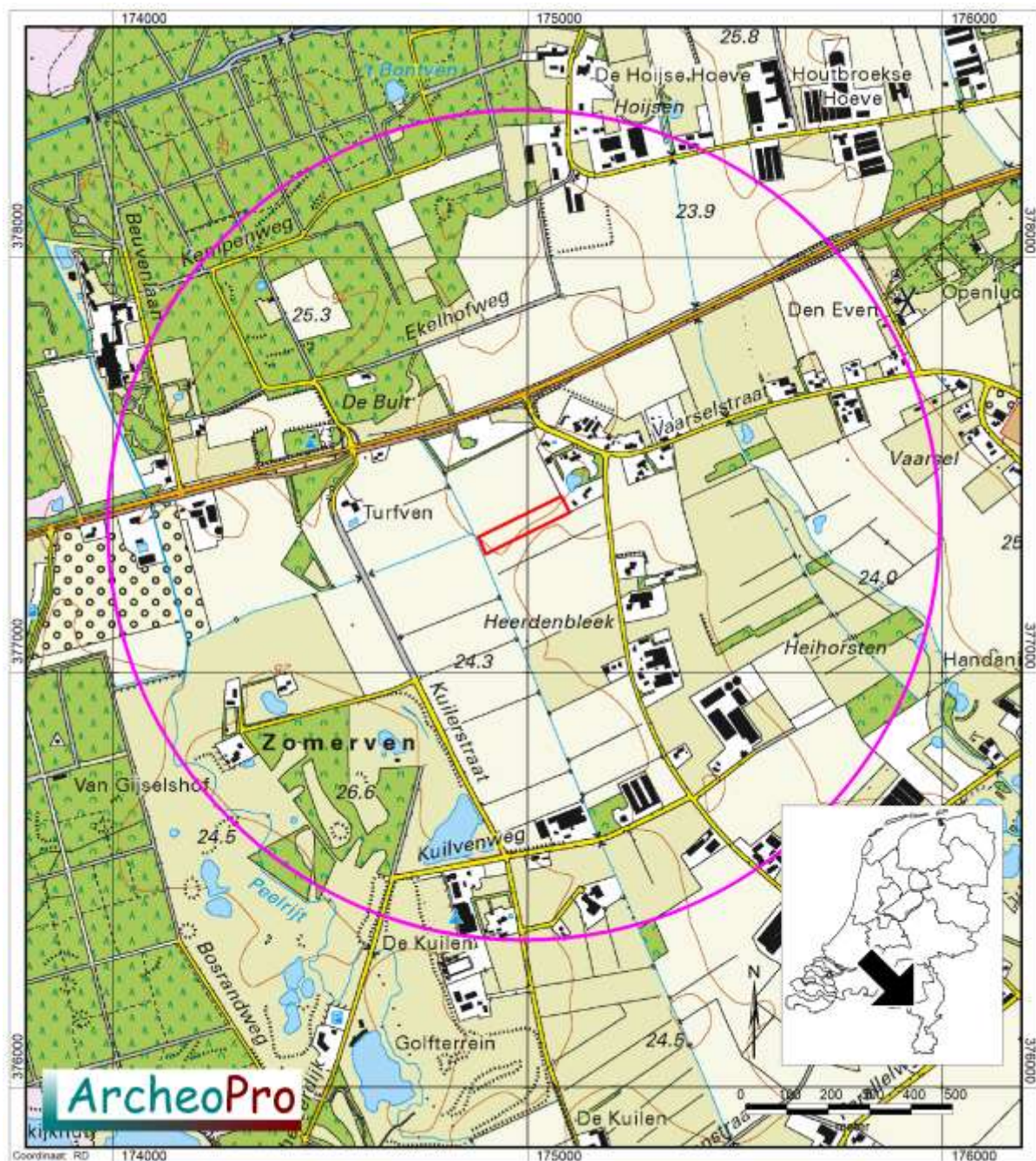
Op 24 juli is door ArcheoPro een Inventariserend Veldonderzoek Overig (IVO-O) uitgevoerd op een terrein aan de Heikantstraat 2 te Someren. De aanleiding tot het onderzoek vormt de voorgenomen plaatsing van 23 chalets binnen het plangebied. Hiervoor is op het centrale deel van het plangebied de aanleg van een weg vereist met daarlangs een kabelsleuf. Deze weg zal aansluiten op een andere weg binnen eigen grond. De hierlangs liggende kabels en leidingen (waaronder riolering) komen in een recent voor de aanleg van een glasvezel gegraven sleuf te liggen. Voor de weg wordt veertig centimeter afgegraven waarna gebroken puin en asfalt wordt aangebracht. De kabelsleuf wordt maximaal 1,2 meter diep en één meter breed.

Het archeologisch onderzoek betrof een Inventariserend Veldonderzoek Overig (IVO-O) met bureaustudie. Bureauonderzoek heeft tot doel om op basis van beschikbare informatie te komen tot een gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel. Het Inventariserend Veldonderzoek heeft vervolgens tot doel om het gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel te toetsen door middel van veldwaarnemingen. Hiermee kan de vraagstelling beantwoord worden of binnen het plangebied archeologische waarden aanwezig (kunnen) zijn en of deze vervolgonderzoek en/of planaanpassing vereisen.

Het plangebied ligt in een gebied waar een gemeentelijk archeologisch beleid is vastgesteld. Op grond van dit beleid valt het plangebied in een zone met een hoge archeologische verwachting waarbinnen archeologisch onderzoek vereist is bij bodemingrepen die meer dan 250 vierkante meter beslaan en die dieper reiken dan veertig centimeter. Om in deze zone een omgevingsvergunning te kunnen verkrijgen, dient de initiatiefnemer een rapport te overleggen waarin naar oordeel van de bevoegde overheid de archeologische waarde van het plangebied voldoende is vastgesteld. In het kader van dit proces heeft het in dit rapport beschreven onderzoek plaatsgevonden.

ArcheoPro voert haar onderzoeken uit conform de hiervoor vastgelegde normen en richtlijnen (KNA 4.0 en SIKB BRL 4000) en is in het bezit van de daarvoor vereiste BRL 4000 certificaten 4002 en 4003.

Het onderzoek is uitgevoerd door drs. R.P. Exaltus (senior-archeoloog), ing. P.J. Orbons (senior vakspecialist) en H. Rik (veldtechnicus).

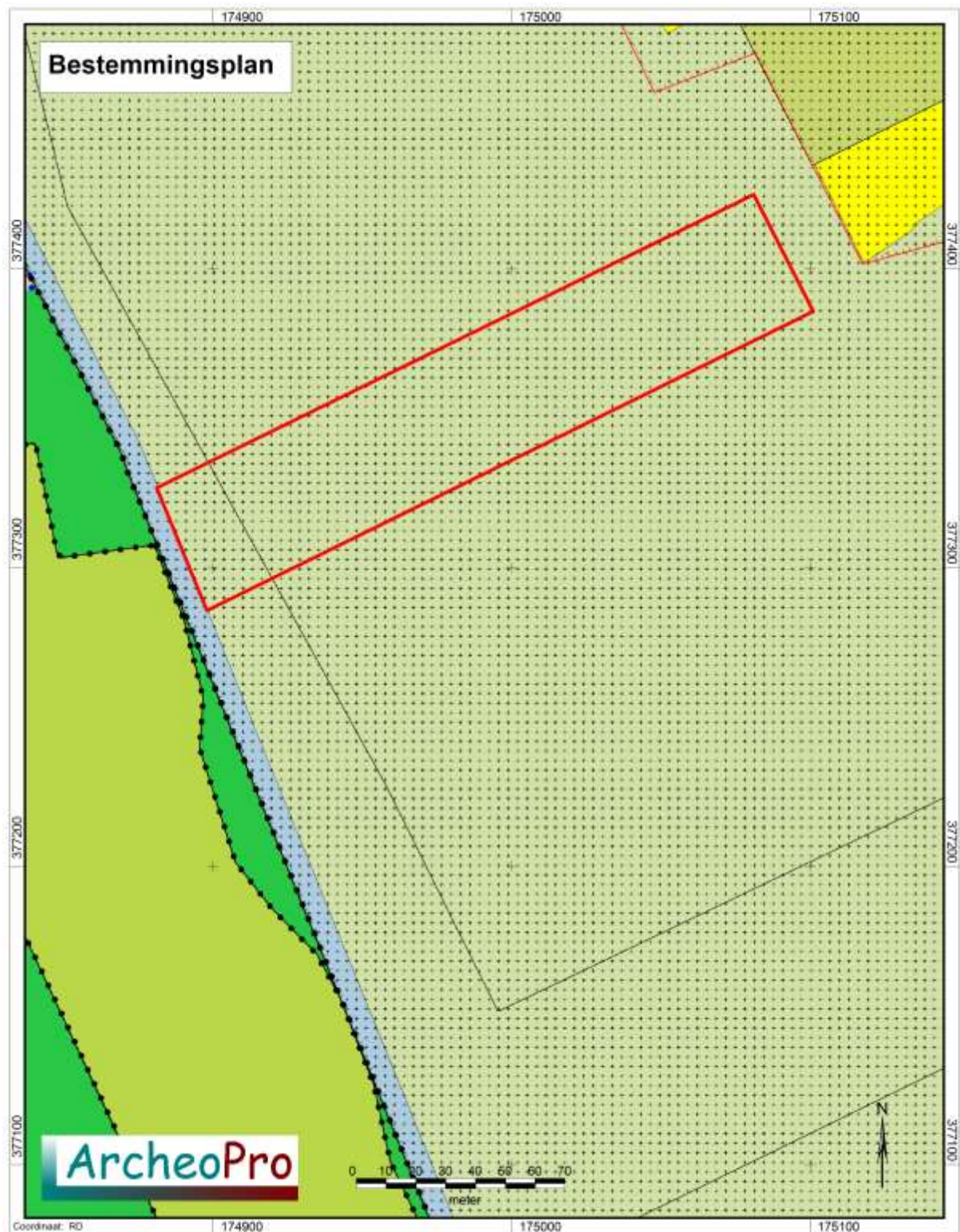
Figuur 1: De ligging van het plangebied (rood omlijnd) met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft ¹

¹ Bron: Kadaster Topografische Dienst, Top25Raster, Top10Vector, GBKN kaarten, Emmen 2008.

Figuur 2: De binnen het plangebied voorgenomen plaatsing van 23 chalets²

² Bron: Bodeminzicht

Figuur 3a: Het plangebied op de bestemmingsplankaart ³

³ Bron: www.ruimtelijkeplannen.nl

Figuur 3b: Legenda van de bestemmingsplankaart ⁴⁴ Bron: www.ruimtelijkeplannen.nl

Figuur 4: Het plangebied op de kadasterkaart ⁵

⁵ Bron: www.kadaster.nl

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode en bronnen

Onderzoeksgebied bureauonderzoek: Cirkel met een straal van één kilometer rond het centrum van het plangebied

Tijdens het bureauonderzoek wordt door de bestudering van beschikbare bronnen, kennis vergaard omtrent de bodem en geologie van het onderzoeksgebied en de hierin bekende en te verwachten archeologische waarden.

Aan de hand van de resultaten van het bureauonderzoek kan de beste aanpak voor het veldonderzoek worden bepaald.

Hierbij zijn de volgende bronnen geraadpleegd (voor bronvermelding; zie ook literatuurlijst, dit geldt ook voor de kaarten die in de tekst opgenomen zijn):

- Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)
- Archeologische MonumentenKaart (AMK)
- ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS)
- Atlas van topografische kaarten Nederland 1955-1965, 1:50.000
- Bodemkaart 1:50.000
- Gemeente Someren, Archeologische beleidskaart
- Historische topografische atlas van Noord-Brabant 1836-1843, 1:25.000
- Geomorfologische kaart 1:50.000
- Geologische kaart 1:50.000
- Grote historische atlas van Nederland 1:50.000 1838-1857 (Deel Zuid)
- Grote historische topografische atlas van Nederland, provincie Noord-Brabant 1:25.000 1894-1926
- Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW)
- Provincie Noord-Brabant, Cultuurhistorische waardekaart

Figuur 5: Luchtfoto met daarop rood omlijnd het plangebied ⁶

⁶ Bron: <http://maps.google.nl>

2.2 Geo(morfo)logie, aardkunde en bodem

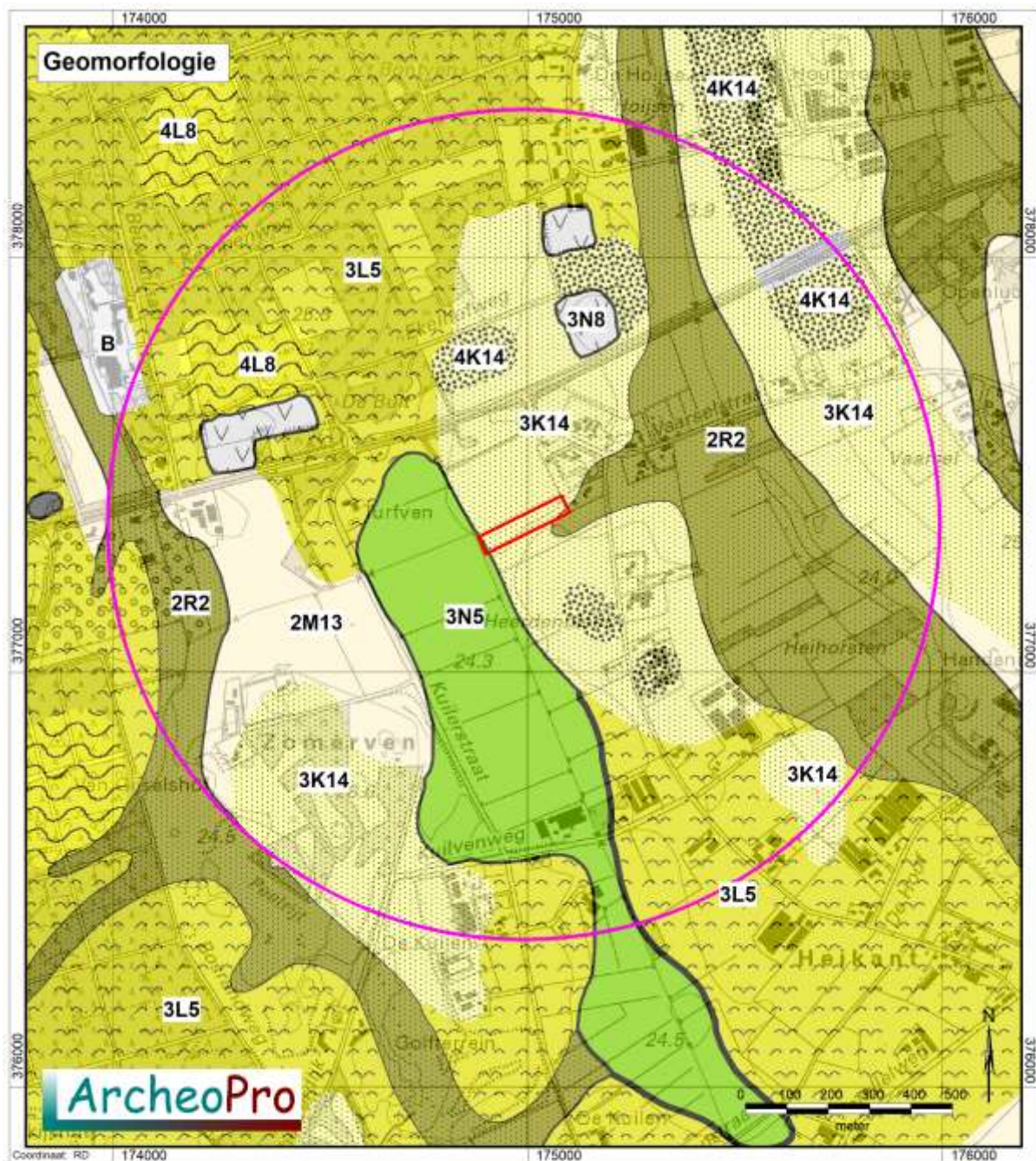
(LS04)

Het plangebied ligt in de Roerdalslenk, ten westen van de overgang met het hoger gelegen Peelblok. Door de hogere ligging vormt het Peelblok een waterscheiding. Ten westen van het Peelblok stroomt het water via de slenk richting 's Hertogenbosch en ten oosten monden de rivieren in de Maas uit. In het Pleistoceen (2,6 miljoen - 11.755 jaar geleden) is de laaggelegen slenk opgevuld met rivierafzettingen van de Rijn en de Maas (Formatie van Beegden) en aan het einde van het Pleistoceen met dekzand (Laagpakket van Wierden van de Formatie van Boxtel). Op het Peelblok zorgde erosie ervoor dat het dekzandpakket verdween. Hierdoor kunnen de Pleistocene rivierafzettingen op het Peelblok al vanaf de oppervlakte worden aangetroffen, terwijl het dekzandpakket in de Roerdalslenk tientallen meters dik kan zijn. Ten gevolge van de vrijwel continue zeespiegelstijging gedurende het Holoceen (vanaf 11,755 jaar geleden), is ook het grondwater gestegen en zijn de laagste delen van het dekzandlandschap dermate sterk vernat dat hierin veen is ontstaan.

Het plangebied zelf ligt in een gebied waar de rivierafzettingen, behorende tot de Formatie van Beegden, zijn bedekt met een laag dekzand. Volgens de Landschappenkaart van de gemeente Someren (behorend bij de archeologische kaart) ligt het plangebied op een dekzandplateau/welving met ten noorden en ten zuiden daarvan een dekzandkop. Volgens de geomorfologische kaart van Nederland (figuur 6) ligt het plangebied op een dekzandrug die al dan niet bedekt is met een oud bouwlanddek (figuur 6, code 3K14).

Ten westen hiervan ligt een laagte zonder randwal (figuur 6, code 3N5), en ten oosten hiervan ligt een dalvormige laagte zonder veen (figuur 6, code 2R2). De dekzandrug waarop het plangebied ligt is goed herkenbaar op de uitsnede uit het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN; figuur 7). Hierop is tevens te zien dat de overgang met de laagte ten westen van het plangebied, zeer abrupt is. Dit is het gevolg van turfwinning.

Op de drogere delen van het dekzandlandschap zijn veelal veldpodzolgronden ontstaan. Deze worden gekenmerkt door een uitspoelingslaag (E-horizont) en een inspoelingslaag (B-horizont). De B-horizont gaat veelal via een overgangslaag (de BC-horizont) over in het niet door bodemvorming beïnvloede zand (de C-horizont). Dergelijke bodems zijn volgens de bodemkaart direct ten westen van het plangebied aanwezig in de vorm van veldpodzolgronden (legenda-eenheid Hn21 op figuur 8). De bodemkaart van Nederland (figuur 8) geeft binnen het plangebied de aanwezigheid aan van hoge zwarte enkeerdgronden die zijn gevormd in leemarm en zwak lemig fijn zand (legenda-eenheid zEZ21 op figuur 8). Dergelijke gronden worden gekenmerkt door de aanwezigheid van een akkerdek van meer dan een halve meter dikte. De grondwatertrap VII betekent dat het goed ontwaterde bodems betreft.

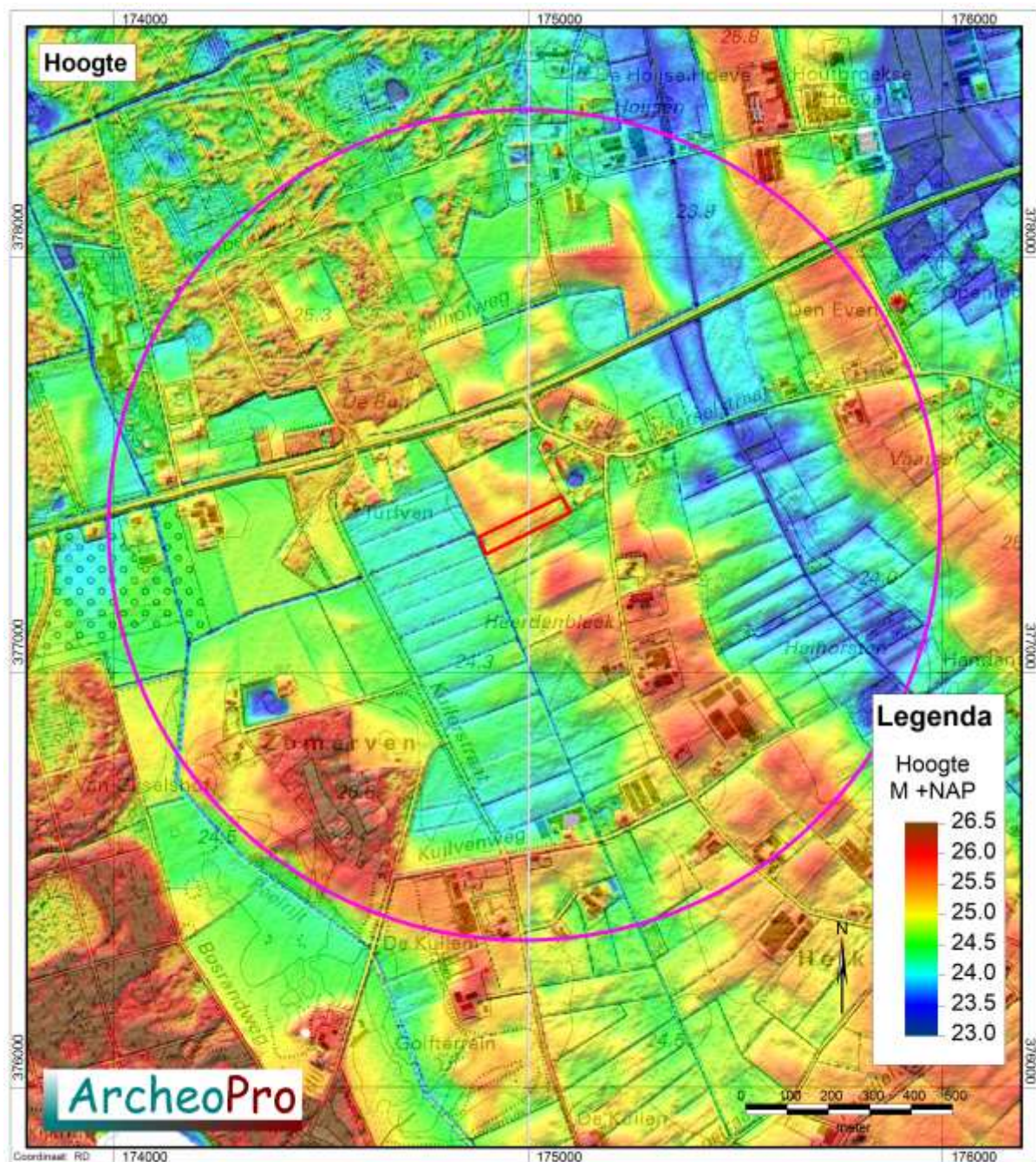

Legenda

2M13	Dekzandvlakte	4K14	Dekzandrug al dan niet met oud-bouwlanddek
2R2	Dalvormige laagte zonder veen	4L8	Lage landduinen met bijbehorende vlakten en laagten
3K14	Dekzandrug al dan niet met oud-bouwlanddek	B	Bebouwd
4L5	Dekzandruggen al dan niet met oud bouwlanddek	Hw	Hoogteverschil / Helle weg
3N5	Laagte zonder randwal (incl. uitblazingsbeekken), niet moerassig		
3N8	Laagte ontstaan door afgraving		

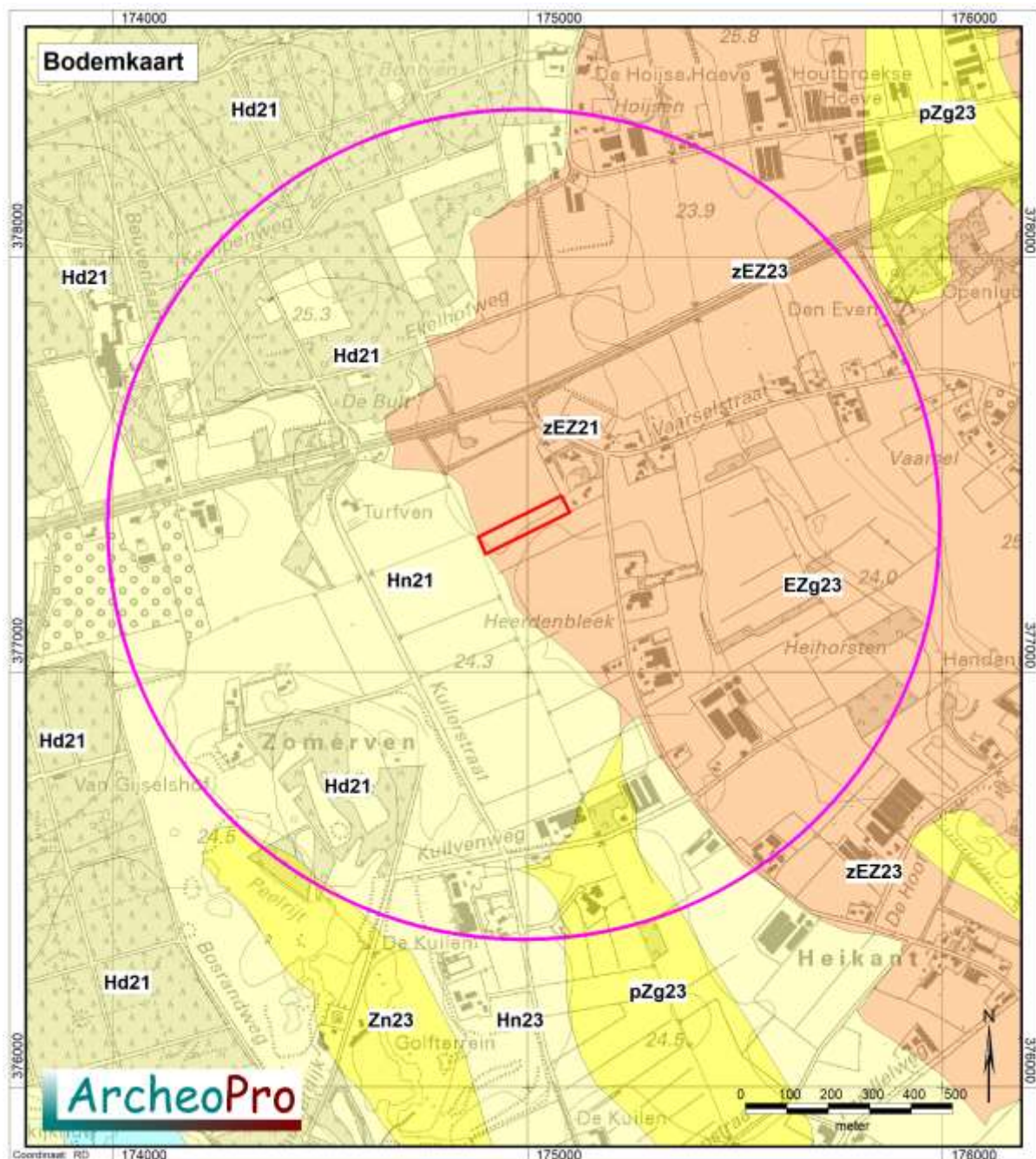
Figuur 6: Uitsnede uit de geomorfologische kaart met daarin rood omlijnd het plangebied met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft⁷

⁷ Bron: Stichting voor Bodemkartering: Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000, Staring Centrum, Wageningen, 1989

Figuur 7: Uitsnede uit het Actueel Hoogtebestand Nederland met daarin rood omlijnd het plangebied met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft⁸

⁸ Bron: Rijkswaterstaat, Servicedesk Data, AHN (Actueel Hoogtebestand Nederland), Delft

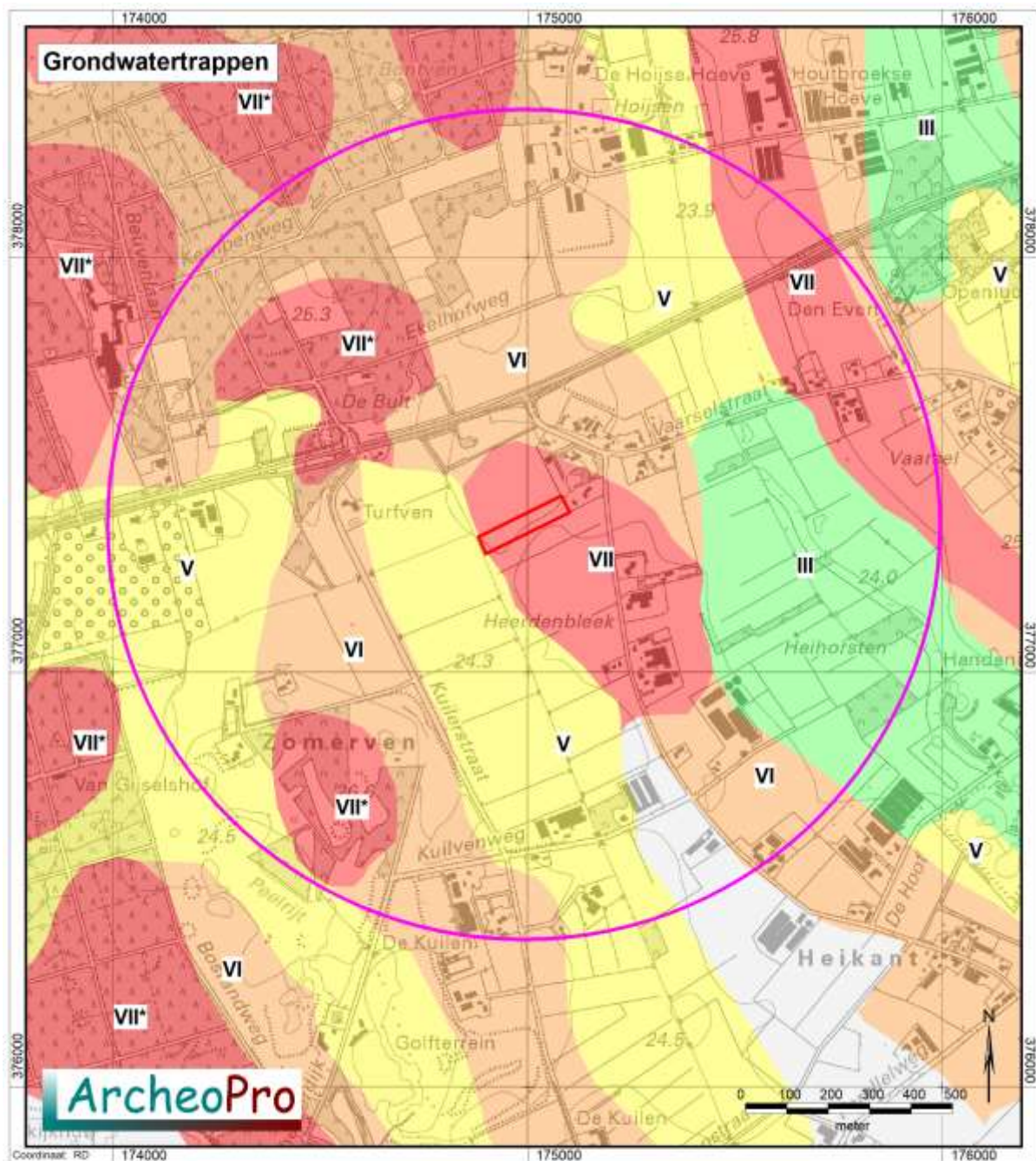

Legenda bodemkaart

	Vlak- en duinvaaggronden		Vaaggronden		Fluviatieve afzettingen, pre-laat-pleistocene
	Laar- veldpodzolgronden		Klei-gronden		Kleeflaarde of vuursteeneluvium
	Moerige eer- en podzolgronden		Ondiepe kleigronden, potklei		Mariene afzettingen, pre-pleistocene
	Vlak- en duinvaaggronden, gooreedgronder		Vaaggronden		Oude bewoningsplaatsen
	Enkeerd/tuineerd gronden		Gors-, slikvaaggronden		Bebouwing, dijken en bovenlandstrook, opgehoogd of afgegraven
	Brikgronden		Poldervaaggronden		Water, moeras
	Leem-/woudeerdgronden/vaaggronden		Vlaakvaaggronden		
			Veen, pelgaten, kreekbeddingen, beekdalgronden, duin- en kweidergronden, stuifzand		

Figuur 8: Uitsnede uit de bodemkaart met daarin rood omlijnd het plangebied met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft. Voor uitleg van de codes, zie hoofdstuk 2.2 ⁹

⁹ Bron: Stichting voor Bodemkartering, Bodemkaart van Nederland 1:50.000. Wageningen, 1968

Legenda:

Grondwater	Winter	Zomer	Grondwater	Winter	Zomer	Grondwater	Winter	Zomer
I	---	<50	IV	>40	80-120	VII	>80	>120
II	---	50-80	V	<40	>120	VIII	>120	>200
III	<40	80-120	VI	40-80	>120	X	---	---

Figuur 9: Uitsnede uit de grondwatertrappenkaart met daarin rood omlijnd het plangebied met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft¹⁰

¹⁰ Bron: Stichting voor Bodemkartering, Bodemkaart van Nederland 1:50.000. Wageningen, 1968

2.3 Archeologie

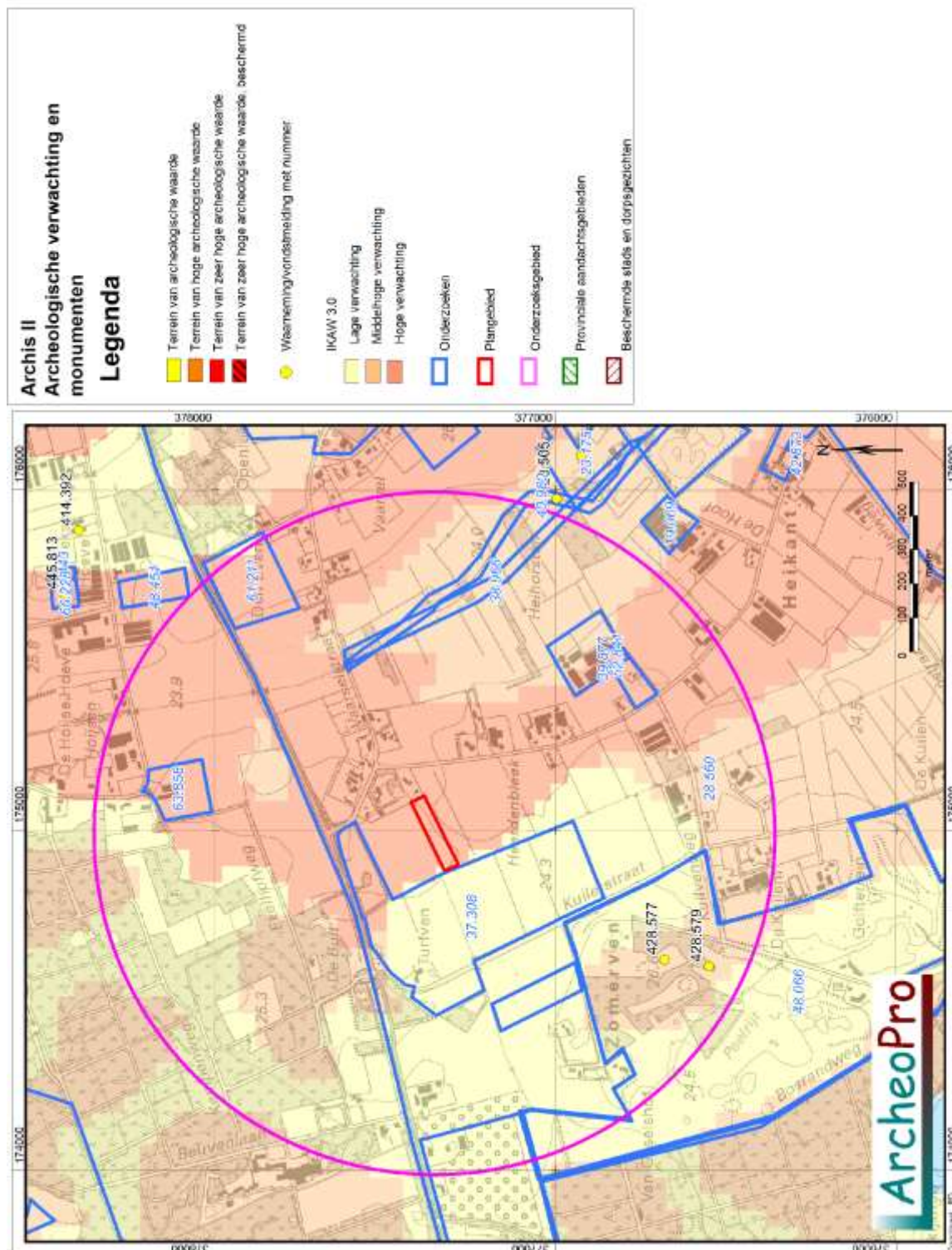
(LS01/LS04)

Voor dekzandgebieden in hun algemeenheid geldt dat hierbinnen bewoningssporen kunnen worden aangetroffen die dateren vanaf het laat-paleolithicum. Vuursteenvindplaatsen van jager-verzamelaars uit het laat-paleolithicum en het mesolithicum liggen veelal op relatief hooggelegen delen van het dekzandlandschap in de nabijheid van water. Later, in het neolithicum wanneer een sedentair bestaan in de plaats komt van een nomadisch levenswijze, verkiest men vooral de hoogste delen van het dekzandlandschap. Deze nederzettingskeuze blijft tot in de vroege middeleeuwen bestaan. In de late middeleeuwen en de nieuwe tijd zijn de nederzettingen met name gesticht langs doorgangswegen, op kruispunten van wegen en aan de overgangen van rivieren. In het Archeologisch informatiesysteem (Archis), zijn binnen het onderzoeksgebied van een kilometer in de omtrek van het plangebied, slechts twee vindplaatsen bekend. Het betreft de waarnemingen 428577 en 428579. De waarneming 428577 ligt ruim zevenhonderd meter ten zuidwesten van het plangebied. Hier is op 25 juni 2011 tijdens karteringswerkzaamheden op een voormalig bosperceel bij het Zomerven een Laat-Paleolithisch artefact aangetroffen. Het artefact is een schrabber/steker combinatiewerktuig van de Federmesser/Tjonger groep uit het laat-Paleolithicum. Het artefact is beschadigd (de stekerpunt is afgebroken). Op de vindplaats bevond zich in het verleden een cluster van drie vennen, waarvan er nog maar één resteert. De waarneming 428579 ligt op bijna negenhonderd meter afstand ten zuidwesten van het plangebied. Hier zijn Op 29 juni 2011 tijdens karteringswerkzaamheden op hetzelfde bosperceel als waarop de waarneming 428577 is gedaan, twee Laat-Paleolithische of Mesolithische artefacten en één Neolithisch artefact aangetroffen. Het Neolithische artefact is een driehoekige vuurstenen spits met oppervlakte-retouche van Zuidlimburgse vuursteen, die waarschijnlijk aan de Michelsberg-cultuur kan worden gerelateerd. De Laat-Paleolithische/Mesolithische artefacten zijn beide afslagen met bewerkingssporen.

In 2009 is door de Grontmij een archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met het opstellen van een nieuw bestemmingsplan voor het plangebied Recreatieve Poort in de gemeente Someren dat direct ten westen van het onderhavige plangebied ligt. Dit onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een verkennend booronderzoek. Uit de resultaten hiervan blijkt dat plaatselijk nog intacte podzolbodems aanwezig zijn. Dit is met name het geval ten westen van de Bosrandweg. Er zijn geen archeologische vondsten gedaan. Aanbevolen is om zoveel en voor zover mogelijk, door middel van planaanpassing en/of beschermende maatregelen, eventuele archeologische waarden *in-situ* te behouden. Waar dit niet mogelijk is, is aanbevolen de mogelijke aanwezigheid van archeologische vindplaatsen, nader vast te stellen, door middel van aanvullend onderzoek.

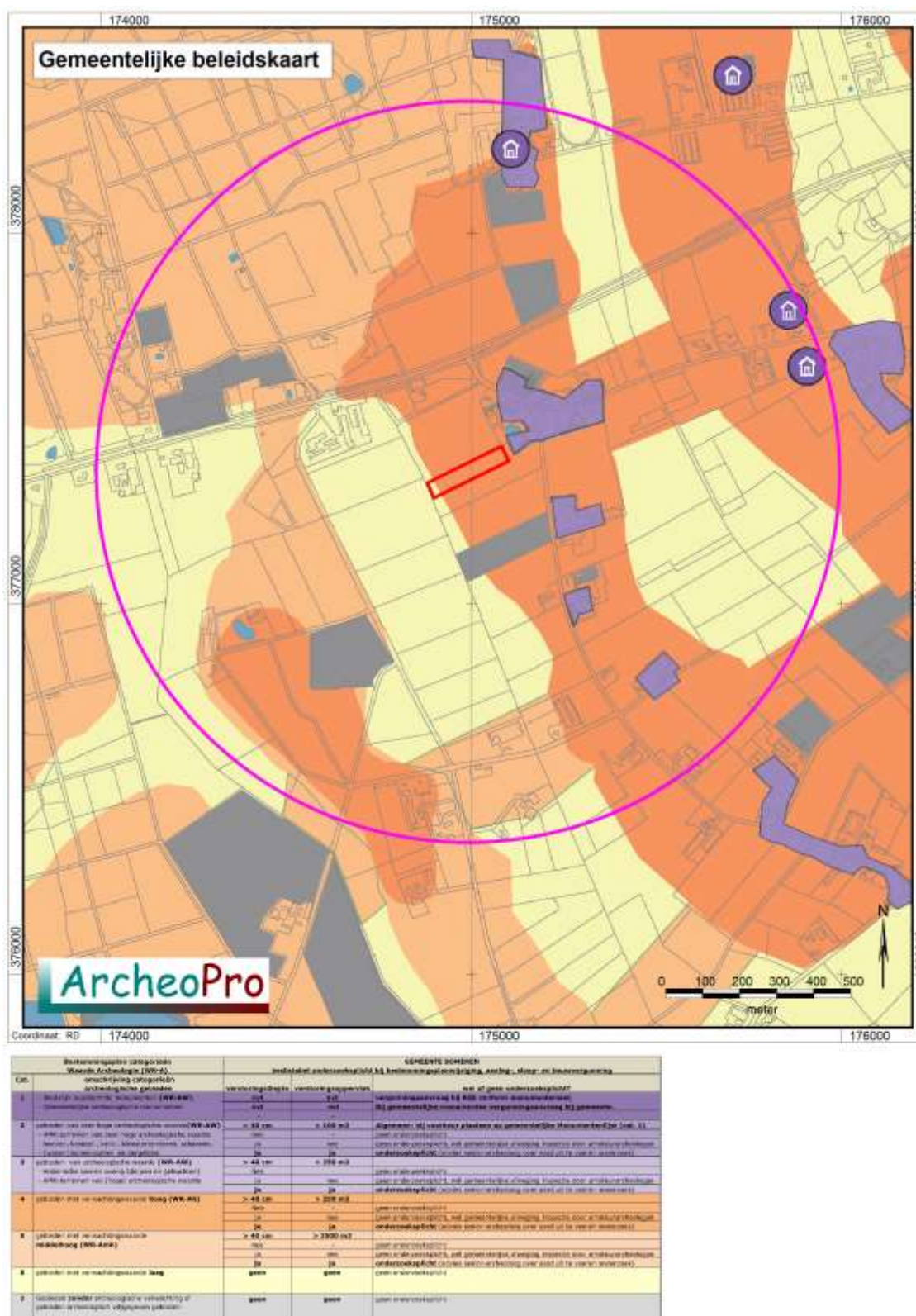
Tabel 1

Waarnemingen en Monumenten			
Nummer	Coördinaat	Periode	Vondsten
W 428577	174620/376680	Paleolithicum	Vuursteen
W 428579	174600/376550	Paleolithicum, Mesolithicum, Neolithicum	Vuursteen

Figuur 10: Kaart met Archis-gegevens met daarop een cirkel met een straal van één kilometer rond het plangebied die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft¹¹

¹¹ Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, ARCHIS III (Archeologisch Informatie Systeem), <http://archis.cultureelerfgoed.nl>

Figuur 11: Uitsnede uit de gemeentelijke beleidskaart ¹²

¹² Bron: Gemeente Someren

2.4 Historie

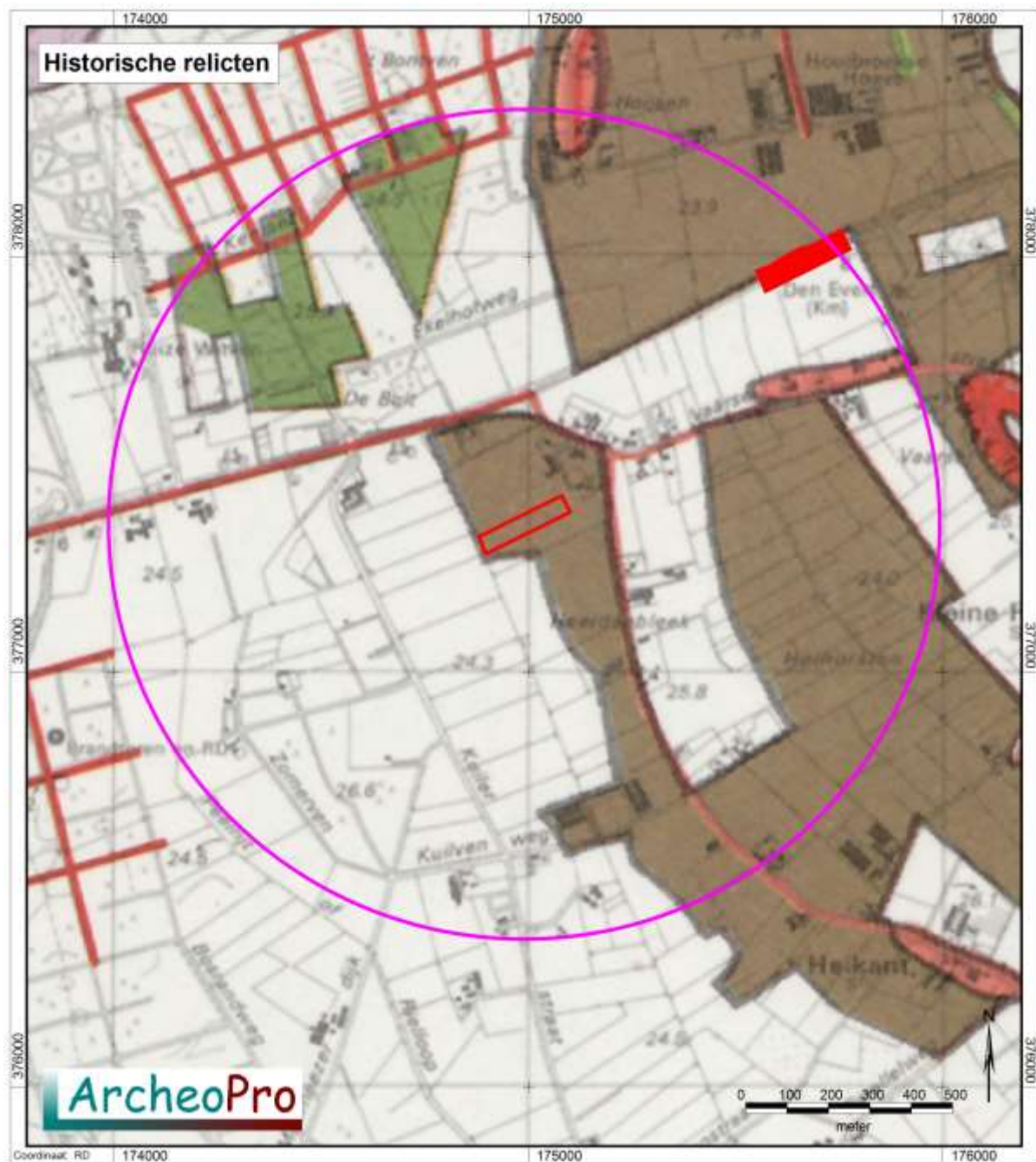
(LS03)

Volgens de kaart van de historische landschappen en historische relictten (zie figuur 13 en 14) ligt het plangebied van oudsher op akkerland. Het plangebied ligt van oudsher ruim twee kilometer ten westen van Someren en ten westen van het hier gelegen buurtschap Vaarsel. De kadasterkaart uit de periode 1811 -1832 (zie figuur 16), laat een tweedeling van het plangebied zien waarbij de gehele oostelijke helft binnen één perceel ligt terwijl de westelijke helft is opgedeeld in vier min of meer west- oost lopende kavels. Op de historische topografische kaarten (zie figuur 17), is tot aan het begin van de twintigste eeuw het ten westen van het plangebied gelegen turfven nog afgebeeld. Het plangebied zelf is altijd in gebruik geweest als akkerland. Op de topografische kaart uit 1953 wordt het plangebied als het ware in een oostelijk- en een westelijk deel verdeeld door een veldweg die door het plangebied loopt. Deze lijkt nog de opdeling te weerspiegelen die ook op de kadasterkaart uit de periode 1811- 1832 staat aangegeven.

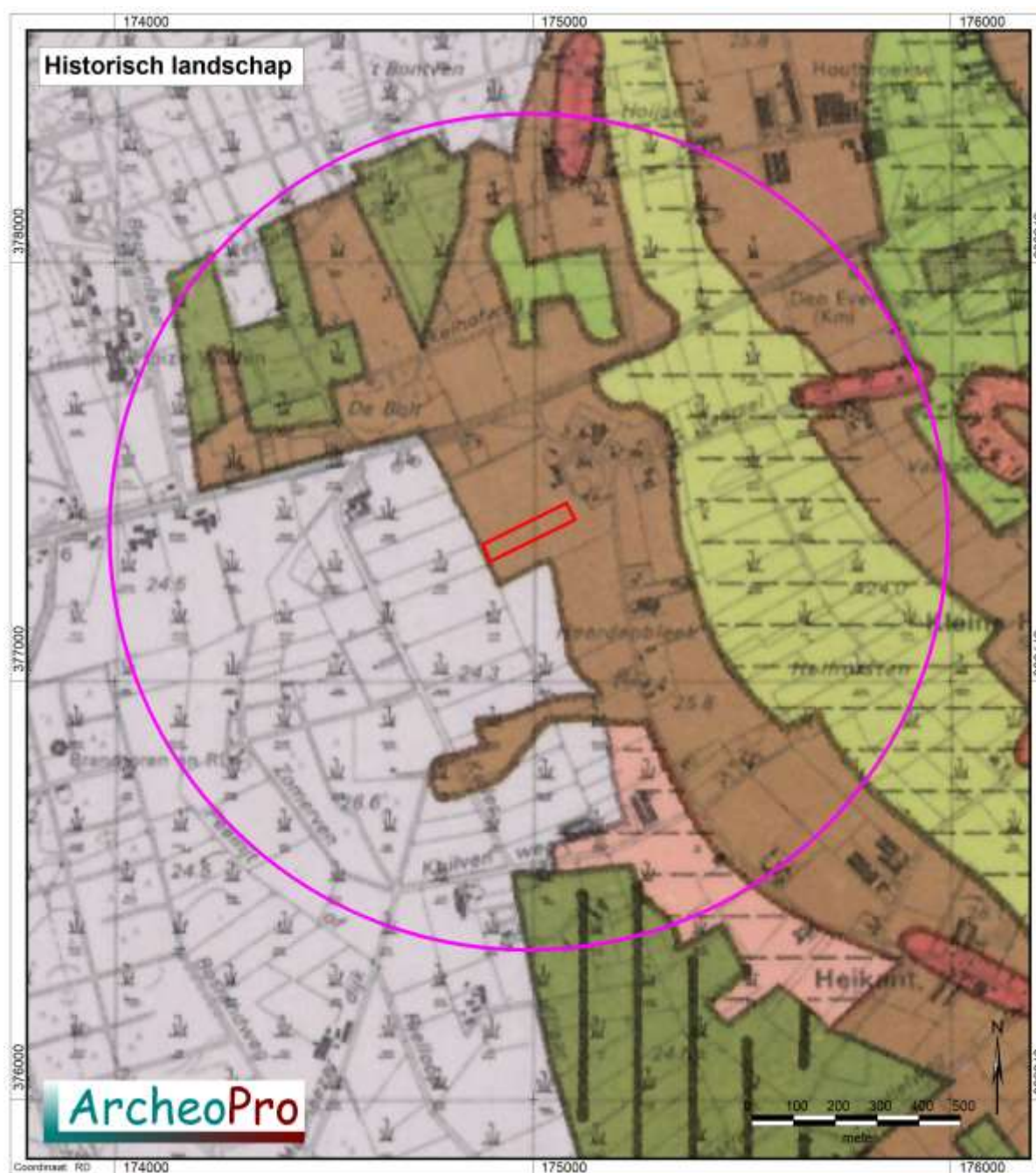
Figuur 12: Uitsnede uit de kaart van Verheesch ¹³

¹³ Bron: verheesch

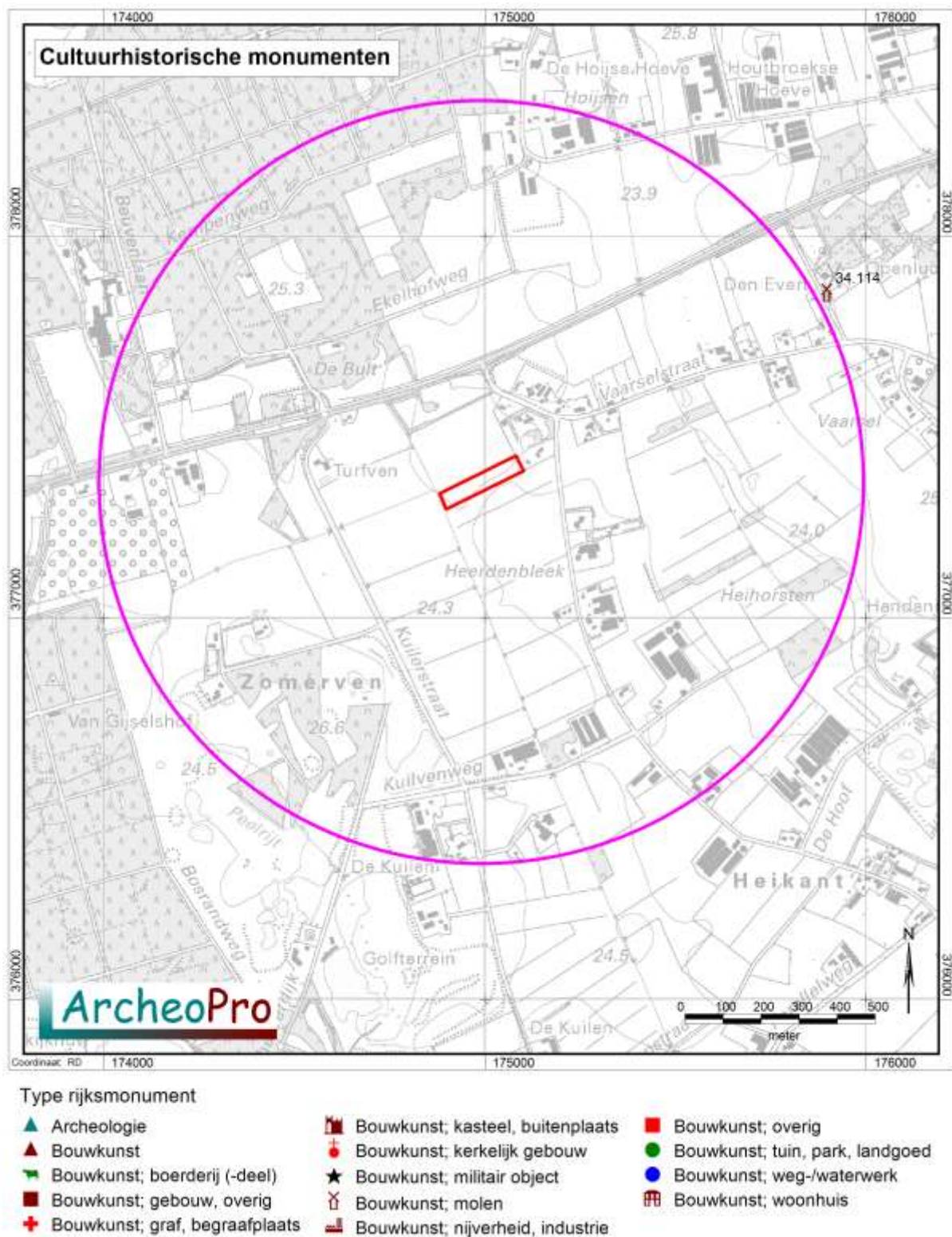
Figuur 13: Uitsnede uit de kaart met historische relictien Oost Brabant (Naar de Bont, 1993) ¹⁴

¹⁴ Bron: Bont, Ch de., Cultuurhistorisch onderzoek Oost-Brabant, 1993

Figuur 14: Uitsnede uit de kaart met historische landschapselementen Oost Brabant (Naar de Bont, 1993) ¹⁵

¹⁵ Bron: Bont, Ch de., Cultuurhistorisch onderzoek Oost-Brabant, 1993

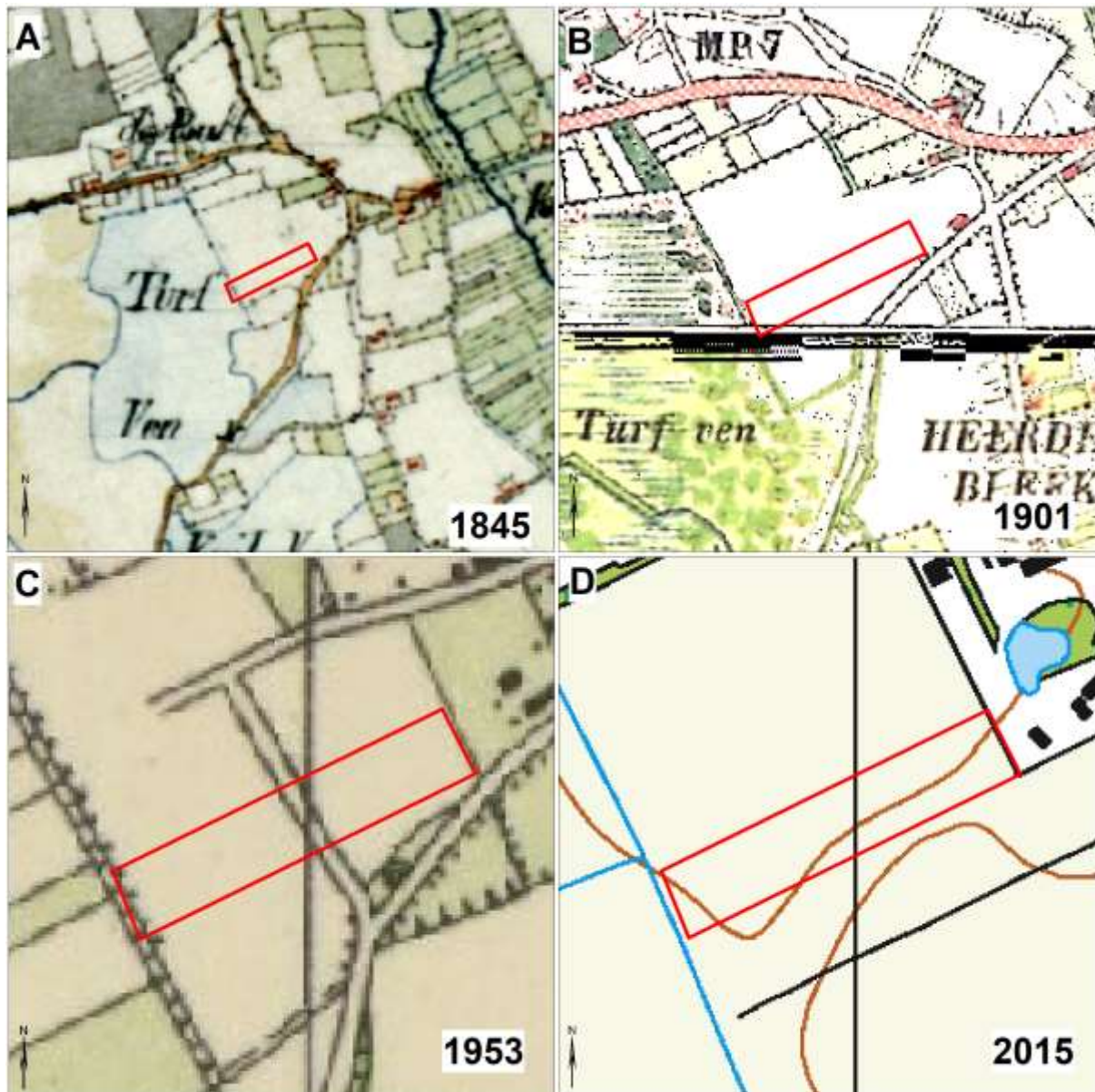

Figuur 15: Uitsnede uit de kaart met cultuurhistorische monumenten

Figuur 16: Uitsnede uit de kadastrale kaart uit 1832¹⁶

¹⁶ Bron: Kadaster Topografische Dienst, Top25Raster, Top10Vector, GBKN kaarten, Emmen 2008

Figuur 17: Uitsneden uit de topografische kaarten uit achtereenvolgens: 1845, 1901, 1953 en 2015¹⁷

¹⁷ Bron: Kadaster Topografische Dienst

2.5 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel (LS05)

Specifieke ligging (locatie)

Het plangebied ligt van oudsher op akkerland ten westen van het buurtschap Vaarsel en ten oosten van het Turfven.

Verwachte perioden (datering)

Het plangebied ligt in een overgangszone van hoog naar laag maar niet echt in de nabijheid van voormalig open water. Het voormalige turfven is waarschijnlijk geen natuurlijk ven maar een laagte die is ontstaan ten gevolge van veen(turf)winning. Dit wordt bevestigd door de abrupte overgang in hoogte die langs de westrand van het plangebied zichtbaar is op het AHN. Voor resten uit het paleolithicum tot en met het mesolithicum geldt derhalve hooguit een middelhoge verwachting. Dit wordt bevestigd door het ontbreken van vondsten uit deze perioden in de omgeving van het plangebied. Resten uit het neolithicum tot en met de vroege-middeleeuwen zullen eerder hebben gelegen op aaneengesloten hogere zandgronden dan op de geïsoleerde dekzandrug waarop het plangebied ligt. Ook hiervoor geldt derhalve eerder een middelhoge- dan een hoge verwachting.

De ligging op een akker buiten de historische bebouwing van Vaarsel, geeft het plangebied een lage verwachting voor resten van bewoning uit de late middeleeuwen en de nieuwe tijd.

Complextypen

Nederzettingsresten uit het paleolithicum en mesolithicum kunnen zowel bestaan uit basisnederzettingen met een oppervlakte tussen 200 en 1.000 m² als uit kleine tijdelijke kampementjes met zeer geringe afmetingen die nauwelijks meer zijn dan de neerslag van een enkele (jacht)activiteit of een kortstondig kamp van enkele tientallen vierkante meters. Nederzettingsresten uit de perioden vanaf het neolithicum tot en met de middeleeuwen kunnen voorkomen als concentraties van vondstmateriaal (aardewerk, bouwsteen, natuursteen) of als vullingen van afvalkuilen, paalkuilen, waterputten, e.d. Deze resten zullen indien aanwezig direct onder de bouwvoor voorkomen. Indien nederzettingsresten worden aangetroffen, kan ook de aanwezigheid van bijbehorende sporen van begravingen, zowel in de vorm van crematiegraven als van inhumatiegraven, niet worden uitgesloten.

Uiterlijke kenmerken

Vuursteenvindplaatsen uit het laat-paleolithicum of mesolithicum zullen binnen het plangebied uit vondststrooiingen bestaan met eventuele ondiepe sporen in de ondergrond (m.n. haardplaatsen) die afgedekt worden door de bouwvoor. Eventueel kunnen door verploeging ook vondsten aanwezig zijn in de bouwvoor of aan het oppervlak. Nederzettingsresten (huisplaatsen) uit periode van het neolithicum tot en met de middeleeuwen kunnen onder de bouwvoor voorkomen als concentraties van vondstmateriaal (aardewerk, vuursteen, natuursteen, verbrande leem, houtskool) of als vullingen van afvalkuilen, paalkuilen en waterputten e.d.

Mogelijke verstoringen

Ontginningsactiviteiten en het gebruik als akker, zullen op zijn minst tot oppervlakkige bodemverstoring geleid hebben.

2.6 Onderzoeksstrategie

(LS05)

Tijdens het veldwerk moet allereerst worden vastgesteld hoe de bodem is opgebouwd, in hoeverre deze intact is en of hierin archeologische indicatoren aanwezig (kunnen) zijn.

Om de bodemopbouw zo exact mogelijk te kunnen bestuderen kan het beste gebruik gemaakt worden van een guts.

Indien blijkt dat de huidige grondbewerking tot in de natuurlijke bodem reikt en een goede vondstzichtbaarheid heerst, is een oppervlaktekartering het meest geschikt voor het opsporen van archeologische indicatoren. De meeste van de archeologische vondsten in de omgeving van het plangebied zijn immers gedaan als oppervlaktevondsten.

Indien een oppervlaktekartering niet mogelijk is of in onvoldoende mate effectief zal zijn, wordt nageboord met een edelmanboor met een diameter van 15 cm. Het hiermee opgeboorde materiaal wordt gezeefd op een zeef met een maaswijdte van vier millimeter.

Binnen het plangebied zijn zeventien boorpunten verdeeld over een zo gelijkmatig mogelijk netwerk met telkens 25 meter afstand tussen de boringen en twintig meter afstand tussen de boorraaien. Hierdoor is een boordichtheid bereikt van ongeveer twintig boringen per hectare. Een dergelijke boordichtheid voldoet ruimschoots om de bodemopbouw binnen het gebied in kaart te brengen en om te bepalen of en zo ja waar, archeologische kansrijke zones aanwezig zijn die eventueel bedreigd worden door de voorgenomen bodemingrepen.

Op basis van booronderzoek nooit te garanderen dat alle typen archeologische resten kunnen worden opgespoord. De kans op het aantreffen van grondsporen is bijvoorbeeld aanmerkelijk groter indien een proefsleuvenonderzoek wordt uitgevoerd. Een dergelijke aanpak zou echter in dit stadium van het onderzoek een te zwaar middel vormen.

Van alle boorpunten wordt de NAP-hoogte bepaald door middel van het AHN.

Figuur 18: Het plangebied gezien vanuit het oosten

3 Veldonderzoek

3.1 Verrichte werkzaamheden

(VS03)

Positie boringen:	Regelmatige verdeling over het plangebied (figuur 21)
Gebruikt boormateriaal:	Zandguts met een diameter van 2 cm en edelmanboor met een diameter van 15 cm.
Totaal aantal boringen:	Zeventien
Boorgrid:	20 x 25m
Boordichtheid:	Twintig boringen per hectare
Geboorde diepte:	0,8 – 1,4 m –Mv
Inmeten boorlocaties:	GPS, meetlint en waterpas
Boorbeschrijving:	Archeologische Standaard Boorbeschrijving (ASB 5.2)

Inspectie bodemontsluitingen en/of oppervlaktekartering: Op het grootste deel van het plangebied was een spaarzame begroeiing met gras aanwezig. Hiertussen heerste een slechte tot matige vondstzichtbaarheid. Langs de gehele noordrand en langs de gehele zuidrand van het plangebied lag echter een enkele meters brede strook onbegroeide grond waarin recent bomen en heesters zijn geplant. In verband met de uitstekende vondstzichtbaarheid op deze stroken, is hier een systematische oppervlaktekartering uitgevoerd waarbij het maaiveld is geïnspecteerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren.

3.2 Resultaten oppervlaktekartering

(VS03)

Ondanks de goede vondstzichtbaarheid zijn tijdens de oppervlaktekartering geen vondsten gedaan die van voor de twintigste eeuw dateren. Verspreid over het plangebied zijn slechts enkele zeer moderne metaal- en plasticresten aangetroffen.

3.3 Resultaten booronderzoek

(VS03)

De boringen zijn gezet in twee west -oost gerichte boringen van respectievelijk acht en negen boringen. De ligging van de boorpunten is weergegeven op de boorpuntenkaart. De resultaten van het booronderzoek zijn opgesomd in Bijlage 1.

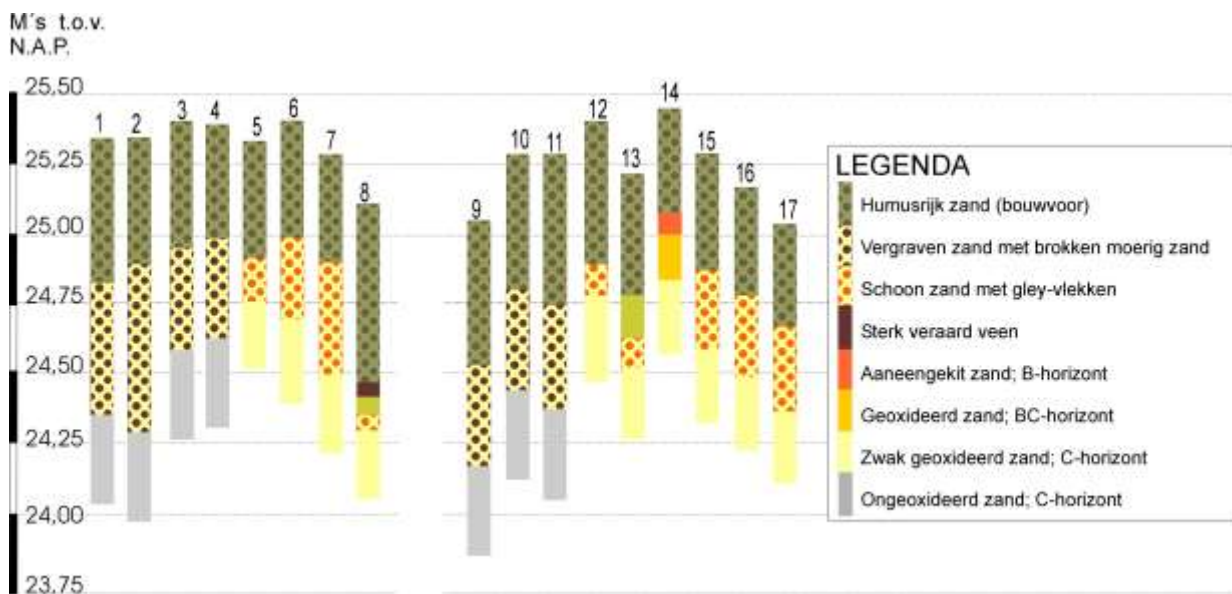
Bovenin alle boringen is een dertig tot veertig centimeter dikke bouwvoor van humusrijk zand aanwezig. In de boringen 1 tot en met 4 en 9, 10 en 11 is hieronder een pakket sterk vergraven zand aangetroffen met daarin brokken moerig zand. Dit pakket is dertig tot zestig centimeter dik. Dit pakket is mogelijk ontstaan door de ontginning van dit deel van het plangebied waarbij het restant van een veenpakket is vermengd met het onderliggende dekzand. De C-horizont bestaat hier uit grijs, ongeoxideerd zand. Dit deel van het plangebied lijkt derhalve van oorsprong deel te hebben uitgemaakt van het veengebied. Op de ten oosten hiervan gelegen boorpunten 5, 6, 7, 12 en 13 is onder de bouwvoor een pakket door gley, oranje gekleurd zand aangetroffen. Deze gley-horizont gaat na tien tot dertig centimeter over in schoon geel dekzand. Het ontstaan van deze gley-horizont is

waarschijnlijk het gevolg van laterale grondwaterstroming van het hoger gelegen oostelijke deel van het plangebied naar het westelijker gelegen veengebied. In de boringen 15, 16 en 17, is een overeenkomstige bodemopbouw aangetroffen. In boring 13 is tussen de gley-horizont en de bouwvoor een doorwortelde dekzandlaag aangetroffen zoals deze gewoonlijk ontstaat tijdens de beginfase van veenvorming. Eenzelfde laag is aangetroffen in boring 8 (zie figuur 19). In deze boring is hierboven ook nog het restant van een veenpakket aangetroffen. Het betreft een vijf centimeter dikke laag sterk veraard veen. De aanwezigheid van veen op dit oostelijke deel van het plangebied toont aan dat het huidige hoogteverloop niet de oorspronkelijke morfologie weerspiegelt. Waarschijnlijk lag oorspronkelijk een hogere zandkop op het centrale deel van het plangebied die naar het westen en oosten is afgeschoven.

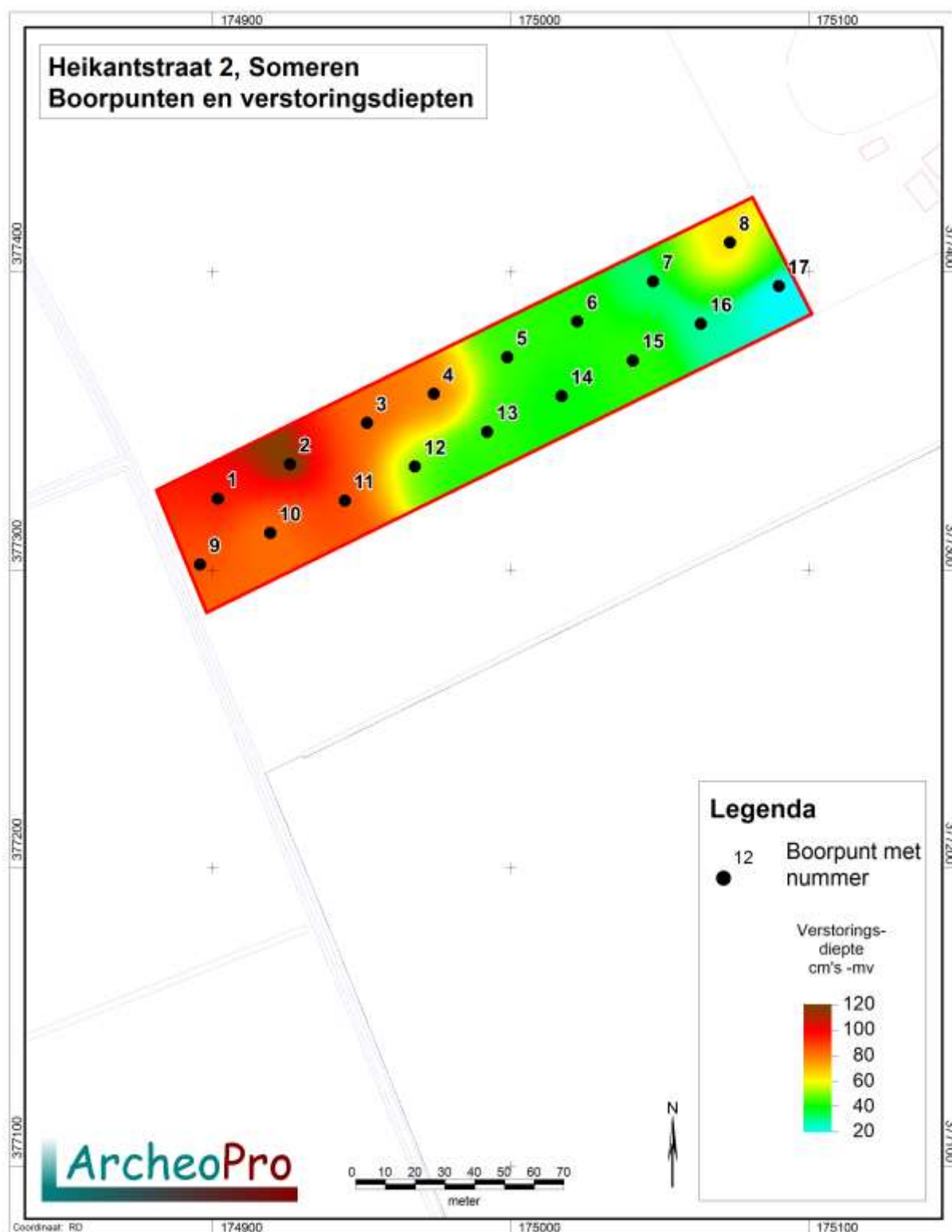

Figuur 19: Foto van boring 14 met daarin een laag sterk veraard veen (midden) op doorworteld dekzand (rechts van het midden) en daaronder de gley-horizont.

Resten van podzolvorming en daarmee van de oorspronkelijke dekzandkop, zijn slechts aangetroffen op boorpunt 14. Deze resten bestaan uit een dunne B-horizont op een vijftien centimeter dikke BC-horizont. In verband met de relatief hoge ligging van ongeroerd dekzand, is op de boorpunten 5, 6, 7, 12 en 14 nageboord met een edelmanboor met een diameter van 15 cm. Het zeven van het hiermee opgeboorde zand heeft evenmin als de uitgevoerde oppervlaktekarteringen, geen archeologische indicatoren opgeleverd. In verband met het volledig ontbreken van relevante archeologische indicatoren binnen het plangebied, is het KNA-onderdeel *Waardestelling*, in dit rapport niet nader uitgewerkt.

Figuur 20: Boorprofielen

Figuur 21: Boorpunten met verstoringsdiepten

4 Conclusies en aanbevelingen

(VS07)

Volgens het gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel geldt voor het plangebied in verband met de ligging buiten een echte gradiëntzone, hooguit een middelhoge verwachting en voor resten uit het paleolithicum tot en met het mesolithicum. Resten uit het neolithicum tot en met de vroege-middeleeuwen zullen eerder hebben gelegen op aaneengesloten hogere zandgronden dan op de geïsoleerde dekzandrug waarop het plangebied ligt. Ook hiervoor geldt derhalve eerder een middelhoge- dan een hoge verwachting.

De ligging op een akker buiten de historische bebouwing van Vaarsel, geeft het plangebied een lage verwachting voor resten van bewoning uit de late middeleeuwen en de nieuwe tijd.

Om het gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel te toetsen zijn binnen het plangebied zeventien boringen gezet met behulp van een zandguts en een megaboer.

Uit de resultaten van het booronderzoek blijkt dat de westelijke helft van het plangebied in het verleden deel heeft uitgemaakt van het veengebied. Hier is een dikke ontginningsbodem aanwezig waarin de top van de oorspronkelijke zandbodem is vermengd met restanten van het veen. Ten oosten hiervan heeft een zandkop gelegen die waarschijnlijk hoger is geweest dan tegenwoordig het geval is. Dit blijkt onder andere uit de aanwezigheid van een met een dik zandpakket afgedekte veenlaag op het noordoostelijke deel van het plangebied. Resten van podzolvorming zijn slechts aangetroffen op één boorpunt op het centrale deel van het plangebied. De bodemopbouw op de hier omheen gelegen boorpunten wordt gekenmerkt door gley-verschijnselen die het gevolg zijn van de laterale doorstroming van grondwater. Al met al lijkt het plangebied in het verre verleden een tamelijk nat gebied te hebben gevormd dat nauwelijks geschikt is geweest voor bewoning. Dit wordt bevestigd door het ontbreken van archeologische indicatoren in het met de megaboer opgeboorde zand en op de gekarteerde zones langs de noord- en de zuidrand van het plangebied. De resultaten van het onderzoek geven derhalve geen aanleiding om archeologisch vervolgonderzoek te adviseren. Evenmin zijn tijdens het onderzoek archeologische resten aangetroffen waarmee tijdens de verdere planvorming of bij de uitvoering van de geplande werkzaamheden rekening zou moeten worden gehouden.

In alle gevallen geldt dat indien bij toekomstig graafwerk archeologische vondsten worden gedaan of archeologische grondsporen worden aangetroffen, deze direct gemeld dienen te worden bij de minister conform de Erfgoedwet 2015, artikel 5.10 & 5.11.

Verklarende woordenlijst

Verklarende woordenlijst	
AHN	Actueel Hoogtebestand Nederland
AMK	Archeologische Monumentenkaart
ASB	Archeologische Standaard Boorbeschrijving
Archis	Archeologisch Informatie Systeem
BP	Before Present (present=1950)
GIS	Geografische Informatie Systemen
GPS	Global Positioning System
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
IVO	Inventariserend VeldOnderzoek
KLIC	Kabels en Leidingen Informatie Centrum
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
-mv	Onder maaiveld
NAP	Normaal Amsterdams Peil
PVA	Plan van Aanpak
PVE	Programma van Eisen
RCE	Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed
SBB	Standaard Boor Beschrijvingsmethode
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer

Archeologische tijdschaal

Periode	Datering	
Midden- en Laat Paleolithicum (oude steentijd)	250.000	- 9000
Mesolithicum (midden steentijd)	9000	- 4500
Neolithicum (nieuwe steentijd)	4500	- 2000
Bronstijd	2000	- 800
IJzertijd	800	- 12 v. chr.
Romeinse tijd	12 v chr.	- 500 n. chr.
Vroege middeleeuwen	500	- 1000
Volle middeleeuwen	1000	- 1250
Late middeleeuwen	1250	- 1500
Nieuwe tijd	1500	- heden

Bronnen

Encyclopedie van Noord-Brabant (red. A. van Oirschot, A.C. Jansen en L.S.A. Kroesen; Baarn 1985)

Grote historische Provincie Atlas van Nederland; deel 4 Zuid-Nederland 1838-1857 1:50.000. Topografische dienst Wolters Noordhoff Groningen 1990

Grote historische topografische Provincie Atlas Noord-Brabant; 1905 1:25.000. Nieuwland Tilburg 2006

Grote topografische atlas van Nederland 1:50.000 Deel 4 Zuid-Nederland. Topografische dienst. Wolters Noordhoff Groningen 1997

Kadaster Topografische Dienst, Top25Raster, Top10Vector, GBKN kaarten, Emmen 2008

Luchtfoto, <http://maps.google.nl>

Provincie Noord-Brabant, Cultuurhistorische waardekaart (<http://www.noord-brabant.nl/CHW>)

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, IKAW 2 (Indicatieve kaart Archeologische Waarden), Amersfoort.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, AMK (Archeologische monumentenkaart), Amersfoort.

Rijkswaterstaat, Servicedesk Data, AHN (Actueel Hoogtebestand Nederland), Delft.

Stichting voor Bodemkartering, Bodemkaart van Nederland 1:50.000. Wageningen, 1968.

Stichting voor Bodemkartering: Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000, Staring Centrum, Wageningen, 1989

Stichting voor Bodemkartering, Geologische kaart van Nederland 1:50.000. Wageningen, 1968.

Tranchot en v. Muffling, Kartenaufnahme der Rheinlande 1803-1820

Twaalf provinciën 2007. Atlas van topografische kaarten. Nederland 1955-1965. Uitgeverij twaalf provinciën. Landsmeer.

Digitale bronnen

Ruimtelijke plannen

<http://www.ruimtelijkeplannen.nl>

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed - Archis III

<http://archis.cultureelerfgoed.nl>

Literatuur

Bont, Ch de., Cultuurhistorisch onderzoek Oost-Brabant, 1993.

Cate, J. A. M. ten. A. F. van Holst, H. Kleijer en J. Stolp, 1995. Handleiding bodemgeografisch onderzoek; richtlijnen en voorschriften. Deel A: Bodem. Wageningen, DLO-Staring Centrum. Technisch Document 19A.

Cohen, K.M. & E. Stouthamer, 2012. Beknopte toelichting bij het digitaal basisbestand paleogeografie van de Rijn-Maas Delta, Utrecht, 2012.

Es. Van W.A., Sarfatij, H. & P.J. Woltering (red.) 1988. Archeologie in Nederland; De rijkdom van het bodemarchief. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek. Amersfoort.

Kuiper, M. 2006/2007. Atlas van topografische kaarten Nederland, 1955-1965. Uitgeverij 12 Provinciën, Landsmeer.

Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek (SIKB, 2006)

Bijlage 1: Boorbeschrijving

Algemene boorgegevens	
Soort boring	BAR
Projectnummer	18-149
Projectnaam	Heikantstraat 2, Someren
Deelgebied	NVT
Organisatie	ArcheoPro
Archis meldingsnummer	4620218100
Coördinaatsysteem	RD2000
Coördinaatsysteemdatum	ETRS89
Locatiebepaling	GPS en meetlint
Referentievlak	NAP
Bepaling maaiveldhoogte	AHN – Waterpas
Boormethode	Guts en edelman
Boordiameter	3 cm en 15 cm
Opdrachtgever	Somerdaal B.V.

Posities van boringen (boorlocaties)			
Boornummer	XCO	YCO	Meters t.o.v. NAP
1	174901.7	377323.9	25.26
2	174925.9	377335.5	25.28
3	174951.7	377349.3	25.37
4	174974.1	377359.0	25.27
5	174998.8	377371.4	25.16
6	175022.3	377383.3	25.37
7	175047.7	377396.8	25.24
8	175073.5	377409.8	24.92
9	174895.7	377301.9	25.02

10	174919.2	377312.3	25.18
11	174944.2	377323.2	25.29
12	174967.8	377334.8	25.32
13	174992.1	377346.3	25.12
14	175017.1	377358.3	25.15
15	175041.0	377370.2	25.28
16	175063.8	377382.6	25.10
17	175090.0	377395.3	24.77

Boorbeschrijving volgens ASB 5.2																			
Boor Nr.	LDO	Lithologie						Kleur				Overige kenmerken							AIS
		GD	BK	BS	BZ	BG	BH	HK	TK	IK	VLK	CO	PLH	VS	SST	BHN	BI	GI	
1	52	Z					3	BR	GR								BOV		
	96	Z						BR	GE		ZW		1				ROG		
	130	Z		2				GR								BHC		DEZ	
2	45	Z					3	BR	GR								BOV		
	103	Z						BR	GE		ZW		1				ROG		
	140	Z		2				GR								BHC		DEZ	
3	46	Z					3	BR	GR								BOV		
	83	Z						BR	GE		ZW		1				ROG		
	110	Z		2				GR								BHC		DEZ	
4	42	Z					3	BR	GR								BOV		
	78	Z						BR	GE		ZW		1				ROG		
	105	Z		2				GR								BHC		DEZ	
5	44	Z					3	BR	GR								BOV		
	58	Z		1				GE			OR		1			GLEY		DEZ	
	80	Z		1				GE								BHC		DEZ	
6	42	Z					3	BR	GR								BOV		
	70	Z		1				GE			OR		1			GLEY		DEZ	
	100	Z		1				GE								BHC		DEZ	
7	38	Z					3	BR	GR								BOV		
	78	Z		1				GE			OR		1			GLEY		DEZ	

	105	Z		1				GE								BHC		DEZ	
8	64	Z					3	BR	GR								BOV		
	70	V						ZW	BR										
	75	Z		1			1	GE	GR		OR		DW					DEZ	
	82	Z		1				GE			OR		1			GLEY		DEZ	
	100	Z		1				GE								BHC		DEZ	
9	53	Z					3	BR	GR								BOV		
	87	Z						BR	GE		ZW		1				ROG		
	120	Z		2				GR								BHC		DEZ	
10	47	Z					3	BR	GR								BOV		
	83	Z						BR	GE		ZW		1				ROG		
	115	Z		2				GR								BHC		DEZ	
11	55	Z					3	BR	GR								BOV		
	88	Z						BR	GE		ZW		1				ROG		
	120	Z		2				GR								BHC		DEZ	
12	51	Z					3	BR	GR								BOV		
	63	Z		1				GE			OR		1			GLEY		DEZ	
	90	Z		1				GE								BHC		DEZ	
13	44	Z					3	BR	GR								BOV		
	63	Z		1			1	GE	GR		OR		DW					DEZ	
	70	Z		1				GE			OR		1			GLEY		DEZ	
	95	Z		1				GE								BHC		DEZ	
14	40	Z					3	BR	GR								BOV		
	47	Z						BR	RO							BHB		DEZ	
	64	Z						OR								BHBC		DEZ	
	85	Z		1				GE								BHC		DEZ	
15	43	Z					3	BR	GR								BOV		
	68	Z		1				GE			OR		1			GLEY		DEZ	
	95	Z		1				GE								BHC		DEZ	
16	37	Z					3	BR	GR								BOV		
	68	Z		1				GE			OR		1			GLEY		DEZ	
	90	Z		1				GE								BHC		DEZ	
17	35	Z					3	BR	GR								BOV		
	68	Z		1				GE			OR		1			GLEY		DEZ	
	90	Z		1				GE								BHC		DEZ	

Betekenis van de afkortingen:

LDO – Onderzijde boortraject

Lithologie:

GD – Onverharde sedimenten: G = grind, K = klei, L = leem, V = veen en Z = zand

Bijmengsels: BK = bijmengsel klei, BS = bijmengsel silt, BZ = bijmengsel zand, BG = bijmengsel grind, BH = bijmengsel humus. Betekenis toegevoegde cijfers: 1 = zwak, 2 = matig, 3 = sterk en 4 = uiterst.

Kleur:

HK = hoofdkleur, BL = blauw, BR = bruin, GE = geel, GN = groen, GR = grijs, OL = olijf, OR = oranje,

PA = paars, RO = rood, RZ = roze, WI = wit, ZW = zwart.

TK = Tweede kleur (kleurafkortingen als boven).

IK = Intensiteit kleur: LI = licht en DO = donker

VLK = Vlekken (V): 2^e en 3^e letter is kleurafkorting als boven, 1 = weinig, 2 = matig, 3 = veel

Overige kenmerken:

CO = Consistentie (C): ZSL=zeer slap, SLA=slap, MSL=matig slap, MST=matig stevig, STV=stevig

PLH = plantenresten (PL0 = geen, PL1 = spoor, PL2 = weinig, PL3 = veel), DW = doorwrteld

VS = veensoorten

SST = Sedimentaire structuren

BHN = Bodemhorizont; BHC = C-horizont, BHB = B-horizont, BHBC = BC-horizont, GLEY = Gley-horizont

BI = Bodemkundige interpretaties; BOV = bouwvoor, ROG = rommelig, OPG = opgebracht

GI = Geologische interpretaties; DEZ = dekzand

AIS = Archeologische indicatoren